

8. Присяжнюк С.І. Критерії визначення біологічного віку, самооцінки здоров'я і патологічного індексу студентів НАУ // Фізичне виховання в школі. – 2007. – № 4. – С. 52-56
9. Сокольская М.В. Личностное здоровье специалистов в различных видах профессиональной деятельности / М.В. Сокольская // Сибирский психологический журнал, 2008. – № 30. – С. 110-114.
10. Трефилов В.А. Формирование физической готовности выпускников вуза к профессиональной деятельности / В.А. Трефилов, А.В. Дубровский // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 7. – С. 49-51.

The authors note that in today's conditions of development of society, which has an inherent man-made load on nature, a global deterioration of the environment, an aggravation of contradictions between the results of human activity and the laws of nature development, the problem of preserving and strengthening the health of younger generations becomes of particular relevance. The systematic theoretical and methodological and imperative analysis of literary sources conducted by the authors on the problem of physical education of students with a low level of physical fitness in higher educational institutions of Ukraine provides grounds for arguing that physical education is traditionally and reasonably recognized as the most important factor in ensuring the capacity of student youth, an effective means of forming their physical health and preparation for active livelihoods and future high-performance work.

Therefore, there is reason to assert that a radical solution to a whole range of issues related to health requires a new, more sophisticated and responsible approach, a new direction, a new way. There is a need for universal, international movement towards health through culture, education of the health culture as the most important lever of recovery and renewal of all spheres of life.

Study of the dependence of the state of health, the dynamics of the biological age of students on the amount of physical activity is extremely relevant, as it gives the scientific substantiation of the content of not only the educational process of physical education, as well as various preventive physical culture and recreational activities.

Physical education in higher educational institutions, as well as the whole system of higher education in Ukraine, requires radical adjustment.

Key words: *educational process, physical preparedness, health, health-saving activity, factor of capacity, students.*

УДК 377.3:33:316.334.23

Юлія Кліна
Yuliia Klina

ПЕДАГОГІЧНІ ЕТАПИ ГОТОВНОСТІ ЕКОНОМІСТІВ-ПІДПРИЄМЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

PEDAGOGICAL STAGES OF READINESS OF ECONOMISTS AND ENTREPRENEURS TO PROFESSIONAL EDUCATION

У статті розкрито основні педагогічні етапи підготовки фахівців до підприємницької діяльності: інформаційний, особистісний та контрольний. Подано розроблений міні-опитувальник, який дозволив нам упевнитися у позитивних намірах студентів здобути знання саме з професійної педагогічної освіти. У таблиці наведено результати опитування студентів другого курсу з виявлення знань теорії та методики професійної освіти.

Автор пропонує прослуховування спецкурсу "Професійно-педагогічна освіта підприємців" для студентів четвертого курсу з метою формування позитивної мотивації для підготовки студентів до підприємницької діяльності.

Ключові слова: майбутні економісти-підприємці, студенти-економісти, майбутні фахівці, зміст навчання, педагогічні етапи, професійна освіта, професійна підготовка.

Професійна підготовка майбутніх економістів з точки зору педагогіки обов'язкова умова глобалізаційних процесів у світі. Вона є характеристикою зростання взаємозалежності, а отже і взаємовпливу різних технологій, точніше різних аспектів технологій професійної підготовки.

Сучасний стан розвитку освіти в Україні свідчить про необхідність критичного осмислення вже досягнутих результатів, вирішення проблеми конкурентоспроможності закладів освіти, апробації та впровадження інноваційних педагогічних технологій. Постає потреба реорганізації системи економічної освіти таким чином, щоб здобуті майбутнім фахівцем в процесі навчання в університеті професійні та комунікативні знання стали орієнтиром в сучасних ринкових тенденціях.

У ході нашого дослідження у професійній освіті з теорії та практики підготовки майбутніх економістів-підприємців, нами були виокремлені педагогічні етапи. Наукові розробки з даного питання представлені у працях І.М. Ковчиної [1], О.С. Падалки [3], Л.М. Степаненко [5] та інших.

Дослідниця з теорії та практики професійної освіти О.Л. Шевнюк у своїй монографії стверджує, підготовка студентів до майбутньої фахової діяльності, має здійснюватися в умовах поетапного навчання [6]. Ми повністю погоджуємося з даною тезою. Тому, на підставі проаналізованого нами матеріалу з підготовки студентів вищих навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності, окреслимо основні педагогічні етапи підготовки фахівців до підприємницької діяльності. Вони складаються з інформаційного, особистісного та контрольного.

Інформаційний етап включає три підетапи, які відповідають наступним видам професійно-педагогічної підготовки – мотивація, діагностика, проєкція. Мотивація (а) для обрання майбутньої спеціалізації відіграє величезну роль у навчанні студентів. Студент вступає до університету банківської справи достатньо вмотивованою особою. Як правило, на вибір впливає робота у банківській сфері родичів, знайомих, друзів, близьких. У всіх випадках конкретного вступу до вище зазначених університетів вмотивовували старшокласників батьки. Під час діагностики (б), яка включала інформацію про майбутню роботу, старшокласники ознайомилися з умовами роботи, зарплатнею, відпустками тощо. Проєкційний підетап (в) інформаційного етапу для визначення професійного майбутнього, складався із наступних параметрів дослідження. Студентам-економістам пропонувалося проаналізувати матеріали зі спецкурсу, що вивчатиметься, продумати вимоги до рівня інформації, зокрема професійно-освітньої, з підприємницької діяльності, на основі яких визначиться мета кожного заняття.

Відомо, що основна кінцева ціль студента в аудиторії – отримати знання, які застосуються у майбутньому. Цьому є спонукання у виді обізнаності від працюючих фахівців (мотивація – а). Тобто цілі студента повинні відповідати змісту навчання і бути взаємно адекватними.

Мета статті – розкриття педагогічних етапів готовності економістів-підприємців до професійної освіти.

Готуючи майбутнього економіста-підприємця, ми упевнилися в позитивних намірах студентів здобути знання саме з професійної педагогічної освіти. Розроблений нами міні-опитувальник включав такі незручні для майбутніх фахівців банківської справи питання, як:

– Ким ви плануєте бути через десять років?

- Чи плануєте мати сім'ю?
- Що ви знаєте про виховання дітей?
- Яке майбутнє хотіли б дати своїм дітям?
- Що таке педагогіка?
- Що ви знаєте про професійну освіту?

Для наших респондентів питання з професійної освіти були незручними та й не зрозумілими. Тому на першому опитуванні вони залишили порожні місця для відповідей. Тоді ми попросили їх взяти з собою опитувальник додому і дати відповіді разом з батьками. Обробка результатів дала позитивну інформацію. Респонденти – це студенти третього курсу, бакалаври, зрозуміли, що знання з педагогіки їм необхідні, оскільки всі планують бути керівниками різних ступенів. Дати визначення терміну “професійна освіта” без інтернету ніхто не зміг. Відповіді коливались від “навчання” до “виховання”. Про значущість педагогічних взаємин у колективі як робочому, так і сімейному мало хто здогадувався. Таким чином ми не тільки вмотивували економістів, але й вивчили їхні індивідуальні особливості, що допомогло нам у подальшому проведенні педагогічного експерименту.

Нижче ми наводимо результати опитування студентів другого курсу з виявлення знань теорії та методики професійної освіти.

Таблиця 1

Показники поінформованості студентів-економістів із основ теорії та методики професійної освіти для діяльності у підприємницькій сфері (к-сть осіб/ відсотки)

Запитання	Ун-т банківської справи, м. Київ	Ун-т банківської справи, м. Черкаси	Ун-т банківської справи, м. Харків	Ун-т банківської справи, м. Люблін
Що таке педагогіка?	2/1	2/1	21/10	0/1
Що таке професійна підготовка?	3/12	5/10	22/100	4/10
Що таке професійна освіта?	22/56	15/14	22/100	24/53
Чи потрібна педагогіка?	22/81	15/14	22/100	26/55
Ви вмієте керувати людьми?	3/5	2/1	22/100	2/5
Чи хотіли б ви бути професійно підготовлені?	22/100	15/100	38/100	28/100

Як бачимо, на важливе, останнє питання, всі респонденти відповіли позитивно. Тобто студенти мають бажання бути професійно підготовлені.

Також виявлена нами інформація з основ теорії та методики професійної освіти у підприємницькій діяльності для студентів-економістів банківської справи не подається майбутнім фахівцям.

Тому ми сформувавши на першому, інформаційному, підетапі позитивну мотивацію для підготовки студентів до підприємницької діяльності шляхом прослуховування спецкурсу “Професійно-педагогічна освіта підприємців”.

Оскільки мета спецкурсу має повністю відповідати процесу навчання, ми ще під час викладання дисциплін на першому, другому та третьому курсах проводили засідання наукових груп студентів, до завдань яких включали і професійно-освітні у вигляді тренінгів, рольових

ігор, міні-вправ з педагогічним спрямуванням та подальшим обговоренням думок і взаємними побажаннями на майбутнє.

На другому та третьому курсах нами проводилися on-line навчання з перевірки індивідуальних та самостійних (домашніх) завдань зі студентами. Наприклад, під час вивчення теми "Історія становлення міжнародного бізнесу в Німеччині" з дисципліни "Професійна іноземна мова та міжнародні бізнес-комунікації" на другому курсі у третьому семестрі у підтемі за пропозицією майбутнього економіста Олександра С. було розглянуто матеріал "Theodor Adorno and Max Horkheimer (1944) The Culture Industry: Enlightenment as Mass Deception" (Просвіта як масовий обман) із книги "Діалектика просвіти", яка побачила світ у 1947 р. Відбулася жвава дискусія про погляди на професійну освіту, якої ніби-то не існує за рубежом і, зокрема, у Німеччині. Із контексту студентом була вирвана фраза "У технологічних процесах беруть участь мільйони, тому вони вимагають однакових товарів". Оскільки розглядуваний матеріал був написаний у ХХ ст. після закінчення Другої світової війни, то постає питання, звідки взятися мільйонам людей з економічною освітою, які знають, що таке "державний стандарт". Вивчаючи статтю, ми прийшли до висновку, що вона була спрямована проти як позитивних, так і негативних культурних надбань того часу, а назва спрямована на критику тогочасного уряду. Автори у своїй передмові вказали, що "ми не маємо сумнівів у тому, що свобода у суспільстві невід'ємна від просвітницького мислення". Ми зробили висновок щодо необхідності подання інформації та її тлумачення стосовно майбутньої спеціальності та спеціалізації майбутніх економістів-підприємців саме у контексті теорії та методики професійної освіти.

Отже, ще проводячи заняття на другому курсі, ми з'ясували, що сучасні студенти, виконуючи самостійну роботу, знаходять додаткову інформацію й намагаються її переробити під уявлення про майбутню професію. Потрібен результативний контроль за виконаними навчальними завданнями, які ми обробляли та коригували під час on-line роботи.

Аналізуючи досвід колег з підготовки студентів-економістів та удосконалюючи власний досвід, ми бачимо, як змінюються процеси теорії та методики професійної освіти. У недалекому минулому про on-line консультації мова не йшла, потрібен був контакт "викладач-студент" та зворотній зв'язок "студент-викладач". Тільки так можна було упевнитися у виконанні домашнього завдання кожним студентом окремо.

На сьогодні перед викладачем ставиться мета, яка поєднує у собі: передачу інформації, формування знань, умінь, навичок. Вони об'єднуються у компетенції, яким повинен оволодіти студент на кожному етапі навчання та під час вивчення кожної дисципліни та бути компетентним у фаху.

Особистісний або індивідуальний етап підготовки майбутнього економіста-підприємця. Підготовка майбутнього економіста, як і інших студентів, на нашу думку залежить від особистих якостей випускника-абітурієнта-першокурсника. Наскільки молода людина бажає вчитися, отримати диплом про вищу освіту, настільки ефективною буде її підготовка у вищому навчальному закладі, у нашому випадку – університеті банківської справи. Процес професійної освіти буде ефективним у тому випадку, коли студент психологічно готовий до навчання, усвідомлює власну мету у житті. На сьогодні не всі студенти отримують дипломи, по декілька осіб відраховуються кожного року за різними причинами. Найважча – небажання навчатись важкій професії економіста.

На наш погляд, важливу роль у професійній підготовці відіграють батьки. Вони повинні підтримувати свого нащадка, подавати приклад, надавати умови для навчання. Звісно, навчання у школі і ВНЗ є різними. У вищій навчальній заклад приходять дорослі особи, які усвідомлюють мету та важливість процесу. Але є й важкі моменти – адаптація до нових умов, відповідальність за поступки та власне роботу, бачення результатів навчання та новий колектив, більш різноманітний та характерний.

Цей етап, індивідуально-особистісний є ще важливим, що не всі переходять на другий курс, хтось залишає навчання із-за поганих результатів. Тому психологічно важко не тільки для тих, хто погано навчається, а й для успішних студентів.

Нами було проведено рольову гру з теми "Я – другоккурсник". Участь брали по 5-6 осіб і самі визначали підтеми за напрямками: аудиторне заняття, самостійна навчальна робота, дозвілля, вечірка у гуртожитку. У всіх підгрупах добре виходили ролі в аудиторії, вечірка у гуртожитку. З дозвіллям не могли визначитися (відвідування музеїв, концертів, вечірок), як і з самостійною навчальною роботою (акції, тематичний круглий стіл, інтернет-бібліотека тощо).

Усі взаємини у грі знімалися нами на камеру і потім ми передивлялись і окреслювали поведінкові фактори. Була одна умова: заборонено критикувати колег. На жаль, всі майбутні економісти забули термін "побажання".

Ми проаналізували матеріали з поведінкової психології [2], зокрема її когнітивний аспект і прийшли до висновку, що на другому курсі рано використовувати внутрішній особистісний запас поведінкового ресурсу, студенти малодосвідчені і не можуть управляти поведінковими стратегіями. Як правило, ці молоді люди не вміють використовувати ситуаційні умови як засоби досягнення результату, опиратися на зовнішні норми, правила. Але ми побачили справді позитивний емоційний настрій, який ніхто з економістів-підприємців не отримував під час інших занять. Тому було прийнято рішення і розпочато коригування нашої робочої програмизі спецкурсу, уводячи у практичні заняття поведінкові ігри з педагогічним спрямуванням та з опорою на теорію та практику професійної освіти.

Звертаючись до праць психологічного спрямування Л. В. Помиткіної [4], ми упевнилися, що дійсно достатньо рідко у психологічній літературі наводяться результати досліджень готовності майбутніх фахівців до прийняття професійних рішень. Адже самостійне прийняття будь-яких висновків є мисленневою операцією, яка граничить з педагогікою. Саме у прийнятті висновків-результатів істотно змінюється поведінка індивідуума: від проблемної, невизначеної ситуації до позитивного рішення, позитивного емоційного стану. Навіть, якщо рішення негативне, все одно воно спонукає до подальших дій.

Як указує далі дослідниця, наведений матеріал дозволяє розглядати індивідуальну готовність особи до прийняття важливого, навіть стратегічного, рішення у житті людини. Вона підкреслює, що таке рішення є складним структурним утворенням що складається із мотиваційного, інформаційно-пізнавального та цілеутворюючого показників. Під час проведеного нею дослідження, студенти середнього рівня виявили такі цінності, як професійне життя та освіта, які пов'язані з професійним самовизначенням. Знаходиться на середньому рівні є характерною ознакою, оскільки професійне навчання для студентів – це їх провідна діяльність, яка займає досить великі часові витрати [там само].

Контрольний етап є важливим тому, що він виявляє готовність або неготовність студента з певного набору знань та умінь. Для якісного показника контролю ми використовуємо як традиційні методи, так і спеціально розроблені програмні засоби, наприклад, опитування on-line в позааудиторний час через відповідні елементи Webсторінки навчального курсу (комп'ютерні програми).

Контроль навчальної діяльності студентів показує результати підготовки фахівця, а оцінювання є стимулом для подальшого навчання. Для викладача результати також є показником для роздумів: чи правильно все викладалось, чи успішним було засвоєння матеріалу, чи цікаво було студентам. Для цього ми порівнювали освітньо-педагогічну мету з результатами підготовки студентів, аналізували ефективність системи методів, засобів та форм навчання.

Особливу увагу під час теорії та методики професійної освіти ми приділяємо аналізу результативності знань студентів. Оцінюючи освітньо-професійну підготовку студентів-економістів, враховуючи рівень сформованості економічних знань, а також загальнонаукових

знань та умінь, ми враховуємо ступінь самостійності студентів на заняттях, уміння працювати індивідуально та у групі, ступінь їхньої зацікавленості у разі застосуванні знань. Комплексна оцінка педагогічної діяльності дає можливість виявити недоліки й помилки, допущені при розробці робочої програми, плануванні лекційних та семінарських занять. Це є завершальний крок і іноді він потребує корекції знань студента.

Корекція знань та умінь студентів дає змогу усунути виявлені недоліки. Вона направлена на змістове удосконалення педагогічних механізмів, удосконалення комплексу засобів професійної підготовки, корекцію методики викладання. У результаті ми прийшли до висновків щодо оцінного етапу у тому, що:

- по-перше, мета та результати повинні бути адекватними й взаємно обумовленими;
- по-друге, кількість позитивних оцінок повинна бути не менше 35-40 відсотків на групу;
- по-третє, потрібно застосовувати тільки апробовані навчальні та робочі програми з теорії та методики професійної освіти для студентів-економістів – майбутніх підприємців.

Нами зроблений висновок, що студенти-економісти банківської справи на другому-третьому курсах ще не готові сприймати теорію та методику професійної освіти, тому постає необхідність вводити спецкурс тільки на четвертому курсі.

Список використаних джерел

1. Ковчина І.М. Теорія та практика підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-правової діяльності : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ірина Михайлівна Ковчина; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2008. – 42 с. – укр.
2. Надирашвили Ш.А. Фиксированная установка и перцептивно-моторная активность / Ш.А. Надирашвили // Экспериментальные исследования по психологии установки. – Тбилиси : Мецниереба, 1971. – Т. 5. – С. 114-125.
3. Падалка О.С. Професійно-економічна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О.С. Падалка; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2009. – 45 с. – укр.
4. Помиткіна Л.В., Помиткін Д.Е. Психологічна готовність студентів до прийняття стратегічного життєвого рішення щодо професійного самовизначення / Естетика і етика педагогічної дії : зб. наукових праць. – Випуск 3. – Київ-Полтава, 2012. – С. 89-98.
5. Степаненко Л.М. Наукові засади професійної підготовки студентів-психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами / Л. М. Степаненко. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки [Текст] : науковий журнал. № 3 / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя; Гол. ред. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 203 с. – (Наукові видання Ніжинської вищої школи). – Літ. в кінці кожної статті. – С. 128-132.
6. Шевнюк О.Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика : [Монографія]. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003. – 232 с.

The main pedagogical stages of preparing specialists for entrepreneurial activity: informational, personal and examining are revealed. During each of pedagogical stages an experiment with students of banking field is made. A mini-questionnaire was developed which allowed to make sure about students' positive intentions to get knowledge in professional and pedagogical education. The table summarizes the results of a second-level student's survey on the identification of the theory and methodology of professional education. The main aim of the experiment is to create a positive motivation for students' preparation for entrepreneurial activity during all mentioned pedagogical stages.

During the survey the works of outstanding Ukrainian scholars in pedagogy, psychology and professional preparation are deeply studied. On the basis of personal researches the author suggests to attend a special

course "Professional and pedagogical education of entrepreneurs" for students of the fourth year in order to create a positive motivation for preparing students to entrepreneurial activity.

Based on the survey results the conclusion is made. The information about theory and methodology of professional education in enterpreneural activity for students of economical speciality is not given to future professionals in higher education establishments.

Key words: professional preparation, pedagogical stages, future economist, economist and entrepreneur, professional education, pedagogical education, banking field, methodology of professional education.

УДК 373.5.016:331(477)"197/198"

Геннадій Ковальчук
Hennadii Kovalchuk

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У МІЖШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ КОМБІНАТАХ УКРАЇНИ В 70-80 рр. ХХ ст.

ORGANIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING IN INTERCURRICULAR EDUCATIONAL-INDUSTRIAL COMBINES OF UKRAINE DURING THE 70-80s OF THE XX-th CENTURY

У статті розкрито досвід організації професійного навчання у навчально-виробничих комбінатах України періоду 70–80-х років ХХ століття. На основі аналізу науково-педагогічної літератури показано процес їх створення та діяльність, у яких старшокласники знайомились з основами виробництва, його структурою, технологічними процесами і здобували робітничу кваліфікацію з врахуванням виробничого оточення і напрямів спеціалізації місцевих господарств, потреби в робітничих кадрах на регіональних рівнях.

Ключові слова: міжшкільні навчально-виробничі комбінати, трудове навчання, трудове виховання, профільна підготовка, професійна орієнтація, продуктивна праця, професійна кваліфікація, технічна творчість, позакласна робота, базові підприємства.

Сучасний етап розвитку суспільства, як зазначається у Законі України "Про освіту" вимагає від випускників загальноосвітніх навчальних закладів не лише глибоких теоретичних знань, але й професійних умінь і навичок, інших компетентностей, необхідних для трудової діяльності за певною професією чи спеціальністю, що завершується здобуттям певної професійної кваліфікації з урахуванням здібностей та потреб кожного з орієнтацією на ринок праці. Однією з причин того, що сучасна молодь найменш підготовлена до свідомого вибору майбутньої професії, є зниження значущості тих освітніх закладів, які безпосередньо готують старшокласників до реальних умов життя і вміння реалізувати себе незалежно від змін, що відбуваються в політичній, економічній та духовній сферах українського суспільства. Тому історичний аналіз досвіду організації педагогічного процесу у навчально-виробничих комбінатах 70-80 років ХХ ст. є актуальною проблемою сьогодення.

Питанням підвищення ролі школи у формуванні особистісної відповідальності, адаптованості до змін, високої мобільності, необхідних для залучення учнів до трудової діяльності в умовах ринкових відносин розглянуто у наукових працях Р. Гуревича, В. Кавецького, В. Кухарського, В. Мадзігона, І. Матюші, С. Мельникова, О. Осипова, Є. Павлютенкова В. Сидоренка, Б. Федоришина, Д. Тарнопольського, В. Тименка, О. Тополь, Д. Тхоржевського, М. Янцури та ін.